

בדיוק כפי שטענו כל הזוברים הרשמיים, כתבי היד רפורטז'ות והמפקדים הנוגעים עצמם, אכן בוצעה היצירה, שלא כמוזכר; אך לא במשמעות שבקשו כל אלה לתת לביטוי, אלא בזו ההפוכה לגמרי. כי אפילו בחלומותיהם הוורודים ביותר לא יכלו מפקדי צה"ל ליצור מצב טוב ומבטיח-ניצחון יותר מזה שנוצר בפועל, ב-15 באוקטובר: הגדה המזרחית אמנם לא נמצאה כולה בידונו, אך בגיזרה שנבחרה הניחו המצרים, ב"תפר", הריק, גישה ישירה אל נקודת-הצלחה ב"מצמד" וכן אל חוף האגם המר, בחציו הצפוני.

גישה זו כללה כביש תקין, נקי מנוכחות פיזית של אויב ("עכביש" הידוע) וכן עוד כמה נתיבי-מישנה. אלה ניתנו בחלט לניצול אבל לא נוצלו, מפני שצה"ל — לפחות עד 1973 — חסר היה, בכל הדרגים, כושר

רק אחרי שנכתחה המיתקפה החל אריק שרון דורש את הכניית המאמץ צפונה

תיכנון מיקצועי ברמה מתקבלת על הדעת, והסתפק ב"אילתור", שהוא תחליף גרוע, יקר וקשה ל"תיכנון", אך השפעתו של שינוי זה, לשלילה, בטלה-בשישית. מול השינוי לחיוב: במקום שתכיל את כל הצבא הישראלי, העומד נכון וערוך לקדם צליחה ישראלית, הגדה המערבית של התעלה, ביום הצליחה הישראלית, עירומה ומרוקנת מכווחת כמעט לגמרי. חלקים גדולים ממנה, כולל מול הצליחה בדורסואר, היו נקיים ו-חשופים לחלוטין. חשבו עוד יותר — הפיקוד המצרי, הן האופרטבי (הארמיות) והן העליון, לא היה מוכן כלל, בחשיבתו ובהערכתו, לכך שלפניו יקום צה"ל ויצלה את התעלה או עומק מצרים. אצבע אלוהים והפיקוד המצרי חברו יחד לזמן לנו, הפעם לטובתנו: הפתעה מוחלטת — ההפתעה הצבאית הגדולה האמיתית של המלחמה כולה — ומרחב חשוף מכווחת. כל שנדרש כדי להפיק מציור זה מפלה מצרית מוחצת וניצחון צבאי ישראלי אדיר, גדול אף מזה של 67, היה הבנת טאקטית טובה (אפילו לא "מעולה"), עם נכונות ליטול סיכונים מחושבים (ולא מופרכים), ויכולת אלמנטרית לקרוא את הקרב ואת השטח ולהביחין בהודמנויות — ואפילו רק באלה, שמשם דוקרות עיניים.

אבל גם כושר-מצבאות כזה, ברמה של "בינוני-פלוס", חסרה לפיקוד הגבוה של צה"ל; כלומר, ל"רמטכ"ל ולמפקד חזית-הדרום. החמצה זו עמדה במרכז שלושת מאמרינו הקודמים שנושאים מיבצע, "אבירי-לב",

המחדל המדיני

יום מילחמת יום-הכיפורים מצא את כוחות חזית הדרום באפריקה, שולטים על המרחב שבין החיץ החקלאי הצפוני (תעלת המים המתוקים דלתא-איסמעאיל) ובין נמל עדאבייה וג'בל-עתיקה. בכך ניתקו את "ארמית-השדה מס' 3" היא הדרומית משתי הארמיות של הצבא המצרי (שהן, במינוח המערבי, "קורפוסים" או "גייסות").

היה זה ניצחון צבאי ברור אבל בלתי-מספק מבחינה איסטרטגית ומדינית. כפי שביטנו הבראות בשתי הסקירות הקודמות, לא כוח עליון גרם לאי-מספקות ההישג, אלא רמת המצבאות היורדה של הפיקוד-הגבוה בדרום. כפי שנתגלה — בשני כשלונותיו הבסיסיים האחרים, שכבר ניתחנו — באי-בנות משמעות ההפתעה הטוטאלית אשר נוצרה עם הנחתת מיבצע-הצליחה ("אבירי-לב"); ובאי-הבחנת ההכרח שבניצולה, באמצעות הורמת כוחות לאפי ריקה, בכמות ובקצב מירביים.

על שתי אלה יש להוסיף שגיאה בסיסית נוספת, שגם היא ראוייה לתואר "חמורה" — לא רק מפני שנעשתה, אלא עוד יותר בגלל הסיבות שגרמו אותה, והעובדה שעד כה לא הובחנה כלל כשגיאה. כוונתי לכך, שהיעדר הנכון למיתקפת, "אבירי-לב" היה ארמיה 2, לא ארמיה 3: כאשר המאמץ הפיסי העיקרי צריך היה להתנהל בי סיני, ממוזרח לתעלה, לא באפריקה, ממערבה. כמו במיקרים אחרים שהזכרנו במהלך הסדרה, גם בזה שלפנינו ניתן לקבוע, כי כל אחד משלושת הדרגים הי קובעים — הממשלה, המטכ"ל ומפקדת-החזית — נושא ברמתו שלו, באחריות מלאה לשגיאה, אשר אחריות האחרים איננה יכולה להפחית ממנה.

הדרג המדיני אחראי בכך, שלא הבחין כי "מטרת המלחמה" הצבאית של סאדאת היא היאחזות, ככל מחיר ועד סוף-המלחמה, בשטח שכבש צבאו בסיני — מה שיאפשר לו להיחשב, פסיכולוגית ומדינית, "הצד המנצח", ולא חשוב מה ישנו צה"ל; וכי, באופן זה, סאדאת הוא שהכתיב, באורח אוטומטי והכרחי, את מטרת המלחמה הצבאית של צה"ל בדרום, כ"שליטת הישגי המצרים", עליידי השלכתם חזרה למערב התעלה — ועדיף, חיסולם (כצבא) במיזרח התעלה — תוך שבסיום המלחמה נמצא צה"ל לפחות על קו-המים, ובכך מוכיח לכולי עלמא ובעיקר למצרים, על פי אמות-המידה שלהם, כי אין נשקף להם כל סיכוי, לפחות עתה ובעתיד הנראה-לעין, להשיג יתרונות מדיניים באמצעות מלחמה, לפי צריכה היתה הממשלה לקבוע את פני דוק המצרים מסיני, לפחות באחת משתי הי

חזיתות הארמוניות (בחלוקה המצרית), בחלק מהותי וחיוני ביותר של ה"משימה" האיסטרטגית אשר הוצבה למיתקפת חזית-הדרום.

גם אם התכוונה הממשלה שמיתקפה זו לא תהיה מוגבלת לסיני, והשיג שטחים נוספים ממערב התעלה, לצרכי משא-ומתן, בכל זאת חייבת היתה להבחין בכך, שהמטרה הצנועה-כביכול יותר, של שיבה לקו הישן, חשובה הרבה יותר מכיבושים חדשים; וכי רק לאחר — ומאחר — שתושג מטרה "מינימליסטית" זו מותר לקבוע את תוספת השטחים כמשימת המאמץ הצבאי העיקרי.

אילו פעלה הממשלה כך, היתה על צה"ל לתכנן את המיתקפה באופן, שהצליחה ופעולת הכוחות באפריקה לא ייעשו עיקר; ובוודאי לא, כפי שהיו למעשה, שכל המיתקפה תצטמצם אך ורק לאפריקה, כאשר מיזרח לתעלה, בסיני, נעשה מאמץ מיישני — נכון יותר, שלישי במעלה — וכל תכליתו איננה יותר מאשר סיוע להרחבת ואבטחת ראש-הגשר והגישות אליו.

בנסיבות אחרות, ניתן היה לתלות במחדל זה של הממשלה, אשר הליד את היעדרה של מטרה איסטרטגית מוגדרת, ברורה ובתכניצו למיתקפה הצבאית, את קולר הטעות ביעד ובכוון של המאמץ העיקרי בדרום; ובכל מיקרה מוטב שההרג המדיני ילמד את הלקח — בעיקר כשלוגד עיניו הדרומים של סאדאת, אשר השכיל לקבוע לעצמו ולצבאו מטרה כזו ודבקוהו העיקשת בה היא שאיפשרה לו ליטול את הסיכונים הגדולים ביותר בי החליטו, גם בשעת המשבר החמור ביותר עבורו, למרות המלצת הרמטכ"ל שלו, לא להשיב את צבאותיו מסיני למצרים. בכך הציל סאדאת את ההישג האיסטרטגי-המדיני מצפוי הכישלון הצבאי שנחלו כוחותיו בשדה-הקרב; ובמלים אחרות: הציל, בעבור מצרים, את המלחמה כולה.

המחדל הצבאי

ברפרשה זו אין מחדל הדרג המדיני יכול לשמש נימוק או תירוץ לדרג הצבאי.

ראשית, גם אילו יוספקו כיאות, לא היה הדרג המדיני צריך, ואי יכול, לקבוע "צה"ל אינו משתי הארמיות יתקוף, אלא השיקול לכך היה מסור כולו לפיקוד הגבוה. שנית, בנסיבות אשר נראה שם זאו, נמצאו כשלושה רבעים מכווחת צה"ל בחזית הדרום פרוסים מול ארמיה 2. הנסיבות הלוגיסטיות העדיפו גם הן, באופן בולט, לצורך מיתקפה, את הגיזרה המרכזית (קנטרה-דווארסואר) על פני הדרומית. רביעית, נראה בעליל מן התיאורים השונים, כי התפיסה המיבצעית לפני המלחמה גרסה שאת צליחת התעלה יבצע צה"ל בנקודה, או בנקודות, אשר יימצאו בגזרות המרכז או הצפון של התעלה; ולא רק שנעשתה עבודת-תיכנון מוקדמת רבה ותפיסה זו איתה מוכרת היטב למפקדים, אלא שגם ההכנות הפיזיות בשטח נעשו בהתאם. חמישית ואחרונה, בעיית המצרים לעניין תיבבור המרחב העורפי מן הכוחות הממסכים את קהיר היתה

הופכת קשה יותר ומגבירה את הסנסנות. ברור, אם כן, כי שם ואו היתה בחירת יעד המיתקפה, לפי השיקול הצבאי, צריכה ליפול באורח הכרחי על ארמיה 2 — וכאשר המאמץ העיקרי מכוון להשמדת כוחותיה בסיני, מיזרח התעלה. כל פיקסוק בעניין זה צריך היה להיעלם עם שנפלה ההחלטה לצלוח בדווארסואר. מאותו רגע גם הפכה ההחלטה השונה מלכתחילה, להפנות את המאמץ של העיקרי אל ארמיה 3, לעוד פחות מוצלחת, מכפי שהיחה מלכתחילה. מעניין — ומתמיה הדבר כי, לפחות ככל שמלמדים הפירוסימים, לא הוצעה ובוודאי לא נשקלה באופן רציני, לפני תחילת "אבירי-לב", האפשרות של הפניית מאמץ המיתקפה העיקרי כלפי ארמיה 2 — ובמיוחד לא ביצעו מיזרח התעלה, במקום ממערבה. רק לאחר שנפתחה המיתקפה החל שרון

האיס על קאהי החיש את ההתערבות הסובייטית - וגם את האמריקאית

דורש — בתוקף גובר והודך — הפניית מאמץ ניכר יותר צפונה, ונראה כי בשלב מסוים אף זכה לתמיכת ברילב.

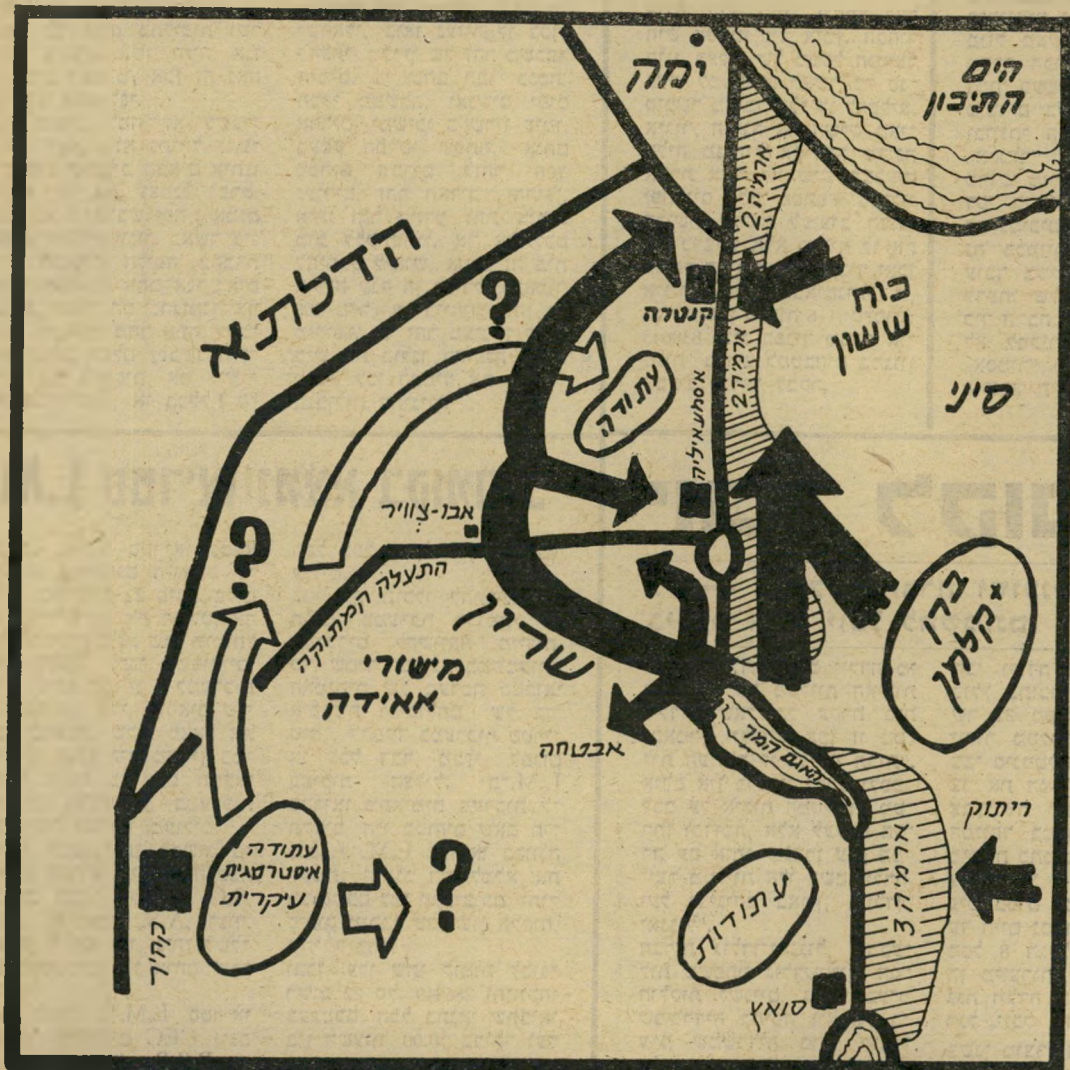
אבל גם עניין זה נאכל מהרה באש מילחמות-הגנרלים, והשאלה שעמדה כבר לא היתה האם צדק שרון או לא, אלא איזה רווח אישי יכול היה לצמוח לשרון אילו ניתן לאוגדתו להתקדם צפונה כפי שביקש; או, איזה חשבון פרסונלי פרע ברילב כשסירב לשרון; או, מה היה חשבונו האישי של דיין, שביגללו תמך בדרישת שרון וכיו"ב. מכל מקום, דומה כי הפעם הזאת, כיוצא מן הכלל, החטיא גם שרון, ועלה על הדרך הנכונה מאוחר (אם כי לא מאוחר מדי) ורק באופן חלקי.

כיוון שדומני כי בנישוא, "למה לא ארמיה 2?" אנו חודשים קרקע-בתולה, וכן ביגלל חשיבות לקחי העניין עצמם, והעניין המיוחד שניתן למצוא בו כ"תרגיל" בי טאקטיקה ובהערכת-מצב, נחזק וגם כדאי להתעמק יותר בפרטים וגם לנמק ולבסס יותר את הקביעות שנקבעו עד כאן.

צפונה או דרומה?

תחיל בנימוק שהבאנו אחרון — ההחלטה לצלוח בדורסואר.

(המשך בעמוד 36)

המיתקפה כפי שהיתה צריכה להתבצע: "אבירי לב 2, משופר"